

O. Y. Pavlova, Dr Hab., Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
60, Vladimirska Str., Kyiv, 01033, Ukraine

THE PROBLEM OF FIELD RELATIONSHIP CULTURAL AND VISUAL ANTHROPOLOGY IN THE LOGIC OF THE CRISIS OF TEXT-CENTERED METHODS OF CULTURAL RESEARCH

The article is devoted to the study of the relevance of anthropological issues in the beginning of twentieth century and socio-cultural background of the anthropological sciences. The specificity of the subject and method of anthropology as a science in general focused on the systematization of empirical material which was studied. In this context, the logic of the formation of cultural / social anthropology and its instrumental interest to the video productions of technical media is studied. Anthropology tried to form a scientific understanding of human world as a holistic phenomenon (combining theoretical generalizations based on empirical data), while cultural anthropology focused on the study of cultural diversity. Visual anthropology emerged as a crossing of the fields of cultural anthropology as an academic discipline and the field of application of technical optical media, and thus a new source of empirical material. The gradual accumulation of empirical material in the "field researches" of anthropologists allowed to significantly expand the subject area and optics of anthropological science. And also it allowed visual anthropology to go gradually beyond the instrumental function that was originally intended for it. Meanwhile, the text-centered view of ethnographic material led to the transform of the culture of indigenous peoples into the codes of Western civilization, and hence to its reduction. Any of the various authentic non-Western cultures fundamentally distinguishes them from the unification style of the modern culture. The accumulation of video production by ethnography has allowed not only to preserve the disappearing authentic cultures, but also to develop methods of systematization of visual material, as well as to understand the role of visual anthropology as an autonomous discipline of the humanities. The integration of two aspects of visual anthropology (the production and study of images) casts doubt the classical style of positivist science: in particular, on the one hand the status of the subject as an observer or a spectator, on the other hand, and the monopoly of text optics, on the other.

Key words: anthropology, cultural anthropology, visual anthropology, text-centrism, text-centered view of ethnography, discourse-centered methods of cultural research.

Е. Ю. Павлова, д-р филос. наук, проф.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
ул. Владимирская, 60, г. Киев, 01033, Украина

ПРОБЛЕМА СООТНОШЕНИЯ ПОЛЕЙ КУЛЬТУРНОЙ И ВИЗУАЛЬНОЙ АНТРОПОЛОГИИ В ЛОГИКЕ КРИЗИСА ТЕКСТОЦЕНТРИЧНЫХ МЕТОДОВ ИССЛЕДОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ

Посвящено изучению актуализации антропологических вопросов начала XX в. и социокультурных условий возникновения корпуса антропологических наук. Рассмотрено специфику предмета и метода антропологии как науки в целом, ориентированной на систематизацию эмпирического материала. В этом контексте исследовано логику формирования культурной/социальной антропологии и ее инструментального интереса к визуальной продукции технических медиа. Постепенное накопление эмпирического материала в полевых исследованиях антропологов позволило значительно расширить предметную сферу и оптику антропологической науки и постепенно выйти визуальной антропологии за пределы той инструментальной роли, которая первоначально ей отводилась. Между тем текстоцентричное рассмотрение этнографического материала приводило к переводу культуры коренных народов в коды западной цивилизации, а следовательно, к ее редукции. Накопление видеопродукции этнографией позволило не только сохранить исчезающую аутентичную культуру, но и выработать методы систематизации визуального материала, а также осознать роль визуальной антропологии как автономной дисциплины поля гуманитарных наук, выявить непрозрачность и заангажированность дискурсоцентричных методов исследования культуры.

Ключевые слова: антропология, культурная антропология, визуальная антропология, текстоцентризм, текстоцентричное рассмотрение этнографии, дискурсоцентричные методы исследования культуры.

УДК 74.01.71

О. Д. Рихліцька, канд. філос. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, Україна
o.rykhlitska@ukr.net
ORCID 0000-0002-6603-9915

О. І. Косик, канд. біол. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
просп. Глушкова, 2, м. Київ, 03022, Україна
o_kosyk@ukr.net
ORCID 0000-0003-0873-3180

ОРНАМЕНТАЛЬНІ МОТИВИ В СУЧАСНИХ ДИЗАЙН-ПРАКТИКАХ

Проаналізовано сучасні дизайн-практики на основі символіко-орнаментальних мотивів народного мистецтва та їхню актуалізацію в етнокультурних напрямках, що відображають співвідношення традиційних аспектів з інноваційними, символічну трансляцію культурного досвіду в часі та просторі, створення символічно ціннісних образів, посилюючи емоційне середовище та створюючи нові наративи. Звернення до архетипів – це особливий методологічний ракурс, у якому завдяки перетворенню минулого в символ твориться смисл майбутнього, що є актуальним у сучасних українських реаліях, адже переосмислюється вся культурна парадигма та ведеться пошук нових шляхів національної ідентифікації. Особливим колоритом і неймовірною орнаментикою, складною технікою виконання відзначається вишивка, що знайшла своє відображення в символах-кодах соціокультурних практик, занурюючи у глибини традиційних норм і цінностей, що спонукають відчувати, засвоювати, зберігати та передавати.

У сучасному вітчизняному дискурсі дизайн-практики мисляться як такі, що мають на меті перетворювати культурне середовище в цілісності культурних і природних компонентів та є підґрунтям у формуванні уявлення про світ та побудові гармонійних взаємовідносин зі світом. А використання символів-оберегів і певного емоційного колориту є особливим процесом самоідентифікації особистості та фундаментом для відродження національної культури і духовних цінностей, бачення власного місця у глобальному культурно-мистецькому просторі, що в українській дизайнській практиці втілюється у становлення нового перспективного напрямку.

Ключові слова: символ, орнамент, дизайн, дизайн-практика, етнодизайн, народне мистецтво, графічний дизайн, ландшафтний дизайн, національна ідентифікація.

Постановка проблеми. Актуальність зумовлена об'єктивною потребою в осмисленні національних символів та їхньої сучасної актуалізації в аспекті дизайн-практик. Символи як основа буття народу відображають

етнонаціональні аспекти культури, це можливість відшукати себе на рівні співвідношення зі своїм народом, своєю нацією, традиціями. Особливо – в орнаментальності народного мистецтва, що є джерельною базою

для розвитку і становлення сучасних дизайн-практик, де завдяки символу твориться майбуття, що є актуальним у контексті переосмислення культурної парадигми та пошуків шляхів ідентифікації.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження культури, символу в контексті сучасних трансформацій ґрунтується на філософській методології (Е. Кассіер, К. Леві-Строс, Ж. Лакан, А. Лосев, Ю. Лотман, А. Вайтгед), аналізі естетичного та культурного розвитку (Д. Ліхачов, А. Тойнбі, М. Гайдеґґер), ціннісних аспектів орнаментальності (С. Абрамович, А. Гурська, Я. Запаса, М. Кристопчук, М. Селівачов й ін.), архетипів і символів української вишивки (Р. Захарчук-Чугай, Т. Кара-Васильєва й ін.), культурних та етновимірів дизайну (Ю. Афанасьєв, Є. Антонович, Є. Буцикіна, В. Каганський, О. Колісник, В. Косів).

Мета – проаналізувати орнаментальні мотиви народного мистецтва в контексті соціокультурного розвитку сучасних дизайн-практик, що є живильним джерелом для них та трансформацій у комунікацію, надаючи підґрунтя для набуття чи відновлення культурних смислів.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі особливо актуальною є проблема збереження народного мистецтва та культури, що набуває абсолютно нового відтінку у зв'язку із сучасним розвитком та технологічним прогресом людства. Зміни ціннісних орієнтацій, руйнування традиційних місць проживання, втрата механізмів збереження підґрунтя національної культури акцентують увагу на процесі конструювання етнічної, національної історичної пам'яті, ідентичності. Відображення пошуків шляхів відродження ми знаходимо на різних рівнях у вигляді конструкції міського простору або деконструкції ландшафтів пам'яті міста, ландшафтного дизайну або інших сучасних дизайн-практик, що спрямовані на візуальний ефект: реклама, скульптура, публік-арт, стріт-арт, графіті тощо.

У сьогоденні саме вони є засобами комунікації, створюючи символічно ціннісні образи та нові наративи, посилюючи емоційне середовище. Звернення до прикладних аспектів та співвідношення традиційних аспектів з інноваційними, символічну трансляцію культурного досвіду в часі та просторі ми вбачаємо нині в різних сферах й особливо в дизайні. За допомогою механізмів трансляції (соціалізації, інкультурації, традиції, акультурації, дифузії) культурний досвід кодується в певні комунікативні системи – "культурні тексти" та акцентує увагу на символі як культуротворчому феномені. На превалюючу роль символу наголошували видатні дослідники зазначеного феномена (А. Вайтгед, Е. Кассіер, Ж. Лакан, К. Леві-Строс, А. Лосев, Ю. Лотман й ін.), яких поєднує переконання щодо особливої значимості символу в соціокультурній практиці. Учені вважали, що символ – це певне словесне утворення, результат людської діяльності, який у соціокультурних традиційних практиках є визначальним, вимагаючи постійного сприйняття суб'єктами та відіграючи роль підґрунтя у формуванні уявлення про світ та побудові гармонійних взаємовідносин зі світом (А. Вайтгед, Е. Кассіер, Ж. Лакан) у ціннісному аспекті, акумулюючи, транслюючи соціокультурний досвід людства та впливаючи на сучасні соціокультурні процеси.

Унікальність символів й архетипів народної культури полягає в допомозі вибудувати орієнтири сучасності. У соціокультурному розвитку набувають актуальності саме ті символи, які є нагальними у розумінні людей. Одним із глибоких джерел такого розуміння символів-оберегів, що й дотепер несе в собі сакральні смисли та форму, є особливий візуальний, естетичний сакральний образ – народний орнамент, що сучасниками сприйма-

ється та відчувається як самоцінність. Свідченням цього є поява наукових розвідок у другій половині ХХ ст., що наголошують на ціннісному аспекті народного орнаменту в оформленні книг (Я. Запаса "Використання народного орнаменту в оформленні українських книжок кінця XVI – першої половини XVIII ст." (1956), досліджень семантики орнаменту як відображення своєрідної духовної енергії, значення символів тощо: "Матеріали вивчення української рукописної орнаментики" (1959); А. Гурська "Мова та граматики українського орнаменту" (2003); М. Селівачов "Лексикон української орнаментики" (2009); досліджень сакрального мистецтва: М. Кристопчук "Синтез технік монументального мистецтва в храмовій архітектурі" (2002); С. Абрамович "Церковне мистецтво" (2005); а також низки досліджень щодо історії та теорії орнаменту Ю. Герчук (1998), Л. Буткевич (2003), В. Івановської (2007–2008) та ін.

Усе це свідчить про актуалізацію ролі орнаментальних мотивів народного мистецтва та культури, усвідомлення свого родоводу, духовних традицій та відродження культури українського народу. Серед духовної спадщини України своїм колоритом і неймовірною орнаментикою, складною технікою виконання вирізняється вишивка, що знайшла своє відображення в символах-кодах сучасних соціокультурних практик. Використання основних символів вишивки в дизайн-практиках є відображенням культурної пам'яті нації, оскільки в орнаментах збереглися прадавні магічні знаки. Орнаментальність несе в собі символіку добра, добробуту, краси, щастя, здоров'я, сили, захисту від усього злого й лихого в житті, розкриваючи важливі образно-символічні смисли, сприйняття та світобачення за допомогою кольорової гамми мотивів, способів орнаментування та техніки виконання. Одним із найвідоміших символів-оберегів є Дерево життя, що уособлює образ матері-природи, всесвіт (детальний аналіз якого здійснено сучасними вітчизняними дослідницями Р. Захарчук-Чугай, Т. Кара-Васильєвою). Окрім того, загальновідомими є мотиви народної орнаментальності, що поділяються на геометричні, фітоморфні, зооморфні, орфоморфні й антропоморфні: найпростіші геометричні елементи (риски, смуги, крапки, цятки), елементарні гомогенні знаки з прадавньою семантикою (кола, ромби, спіралі тощо), композитивні гомо- і гетерогенні знаки, скомпоновані за різними способами симетрії (дво- і трілисники, багатопроменеві зірки, розетки, хрести тощо), знакові та ізоморфні зображення живих істот, рослин, небесних тіл, міфологічно-фольклорних персонажів. Усі ці традиційні символи-обереги знаходять інноваційне відтворення в сучасній дизайнерській продукції. Стилізований символ Дерева життя, наприклад, був використаний для створення логотипу української організації косметики Brun'ka (Студія графічного дизайну Ю. Гуцуляка) (рис. 1), що є свідченням неабиякої життєдайності глибоких духовних цінностей народу та їхнє поєднання з новітніми інноваціями, оскільки за основу були взяті старовинні рушники центральної України. Логотип продовжує цю народну орнаментальність, але має в собі риси сучасного геометричного гротеску з ледь помітним артдеко.

Традиційна кольорова гама й орнаментальність народної вишивки стали підґрунтям для створення унікальної колекції меблів "Українські візерунки" вітчизняним дизайнером Я. Галантом (рис. 2) (на "вишиті" стіл та лаву використано рекордні 164 тис. отворів і 14 тис. м канатів). Традиційний гуцульський орнамент і справжні килими з домотканого вовняного полотна стали основою для виготовлення м'яких меблів в етнічному стилі (дизайнерка М. Серветник, 2010-ті рр.) (рис. 3).

Яскравим прикладом набуття унікальної спадщини та відродження культурної пам'яті в сучасному дизайні є проєктування в етностилі, яскравим представником якого є В. Якуша (архітекторка, дизайнерка дизайн-студії Yakusha Design та лекторію Ya Vsesvit). У створенні колекції "Faina" Вікторія дотримувалася традиційних засобів народного ремесла – "живого дизайну": вербова лоза, льон, коноплі, повсть, вовна, деревина, глина (рис. 4).

Актуальним напрямком етнодизайну є проєкти будинків, що уособлюють відродження українських традицій. Із використанням натуральних матеріалів відбуваються інноваційні процеси переосмислення традиційного різьбярства і килимарства. Проєкт Будинок Шкруба (Shkrub House) від архітектурної студії Sergey Makhno Architects отримав міжнародне визнання, здобувши "золото" у номінації "Professional Interior Design" на престижному конкурсі 14-th International Design Awards (Лос-Анджелес, Каліфорнія, США, 2020). Що вкотре наголошує на неймовірній живильній силі культури, де шанують і зберігають ремісничі традиції, такі як гончарство та столярство, і технології, що нараховують до 400 років. І ця автентичність та зв'язок із власним минулим виражається через повернення до символіки, традиційних матеріалів і стародавніх ремісничих технік. Крім того, використані матеріали – вовна, глина, лоза – передають близькість до природи та роблять предмети дуже приємними на дотик.

Потрібно акцентувати на особливому виді дизайну, що вбачав свою основну місію у продукуванні символів та відродженні національної ідентифікації, – графічному дизайні. І як зауважує вітчизняний дослідник В. Косів: "Від цитування фрагментів орнаменту і поміщення їх на формат у вигляді колажу до графічної стилізації первісних форм і, накінець, створення нових орнаментів на основі впізнаваного прототипу – ці та інші прийоми у графічному дизайні вилилися у велику кількість інтерпретацій. Втім, окремі мотиви зустрічаються частіше за інші, таким чином, символ кристалізується в декількох групах орнаментів. За джерелами походження це, передовсім, вишивка, а саме гапти козацької старшини та літургійне шиття XVII ст., а також їхні подальші модифікації в народній вишивці, центральноросійські рушники з квітковими мотивами у "вазонах" та "деревах життя", і, нарешті, геометричні мотиви вишивки хрестиком, яка від початку XX ст. витісняє складніші техніки і позиціонується як національна" [9, с. 1299]. Автор зазначає, що переважно використовувалися мотиви рушників, килимів, жіночих плахт Наддніпрянщини, згодом мотиви петриківського розпису. Орнаментальні мотиви у графічному дизайні відігравали подвійну роль, адже, з одного боку, мотиви були близькими, упізнаваними, а з іншого – на основі народних символів та джерел можна будувати нові, ідеологічно забарвлені орнаменти, де все ж провідну роль відігравала символіка. Безконечність краси рідної землі метафорично знаходить спільні ознаки з безконечністю орнаментальних стрічок у роботі В. Вештака "І нема тому почину, і краю немає", що отримують нове прочитання як упевненість в майбутньому української нації. Яскравий приклад – обкладинка журналу "За синім океаном" (Нью-Йорк, 1961) А. Салабая та плакат "Пробудися, відродися, рідна ниво" (Київ, 1989) (рис. 5 а, 5 б) Ф. Глушука, де вербальний заклик візуалізується іконографією, що наближена до сакральної. З огляду на це у графічному дизайні семантика народного символу вишивки, її орнаментальність виявилася в експресивності, емоційності, інформативності, впливі на підсвідомість людини, її глибинні ціннісні уподобання.

Сучасним напрямом дизайну, що містить у собі як культурні, так і природні взаємодоповнювальні елемен-

ти і постає не лише тлом, а фактором, джерелом культури, є ландшафтний дизайн. Черпаючи натхнення в орнаментальності вишивки, він знаходить свій розвиток у створенні "українського партеру", що має особливу символіку, колорит, підходи та філософію, притаманну вітчизняному простору. Поєднання особливої колористики, технологій та прикладного знання втілюється у взаємодії наукового, технічного, візуального, художнього, традиційного, приклади якого навколо нас – це композиція в Київському меморіальному парку (Дніпровський р-н, 2005), що використовує традиційний мозаїчний малюнок, який сягає своїм корінням часів Київської Русі (фрагменти фресок XII ст. Михайлівського Золотоверхого собору); орнаментальні мотиви Київської Русі у Вододільному парку м. Києва (2016) (рис. 9, 11, 14).

Найбільшого розвитку в орнаментальних композиціях набув геометричний орнамент як глибоке розуміння краси та досконалості, своєрідної поезії геометрично-графічної лінії, гармонії форми і ритму. Особливий колорит у ромба, що в дизайні отримав численні виступи та відростки, додаткові лінії (орнаментальні композиції перед пам'ятником Тараса Шевченка у Києві та у міському саду ім. Шевченка у Харкові) (рис. 8 а, 8 б). Уваги заслуговує колоритний квітковий годинник, презентований до річниці Незалежності України (на схилі вул. Інститутська 23 серпня 2009). Загальний розмір квіткового витвору становив 19,5 м, діаметр циферблату – 16,5 м. Для його створення було використано 50 тис. рослин, половина з яких утворювала фонове панно, а інша – сам квітковий годинник. То були бегонії, хризантеми, верес, колеус, каланхое, чорнобривці та багато інших рослин. До Дня Незалежності (2010) вигляд годинника знову змінили в контексті символів народної вишивки, оскільки святкова виставка квітів на Співочому полі мала назву "Ріка вишиванок" (рис. 13). Важливим фактом є втілення символічних орнаментальних композицій ще у 50–60-ті рр. минулого століття (площа Лева Толстого у м. Київ) (рис. 12), сквер ім. 25-го Жовтня і площа Калініна (нині Майдан Незалежності); 1950-ті рр. – головний вхід Ботанічного саду ім. Гришка, площа Перемоги (м. Київ) (рис. 7).

Представлені приклади, безумовно, вказують на особливу роль ландшафту у збереженні та передачі від одного покоління до іншого історико-культурних і природних цінностей, на значення ландшафтів, які уособлюють текст із закодованою пам'яттю про попередні епохи (Д. Ліхачов), для людства. Це вкотре ставить питання не лише про збереження культурної спадщини, а й уміння її відтворення, "зчитування" ціннісних, сакральних історико-культурних кодів сучасниками. У дослідженнях сучасного вченого В. Каганського, наприклад, ландшафт постає певною моделлю, до якої не можна лише доторкнутися і просто побачити, її потрібно проживати і переживати як єдність простору, речей та смислів. "Життя в ландшафті – це один із способів набуття – відновлення, нароцування єдності власного життєвого світу" [5, с. 143]. Це простір, що освоєний утилітарно, ціннісно та символічно, це єдність природних і культурних компонентів, просторових форм та культурних смислів. Ландшафт постає не лише фоном для культури і її фактором, а й одночасно її джерелом, "домом", просякнутим смислом.

Висновок. Отже, сучасні дизайн-практики вбачаються всеоб'ємним феноменом, що містить взаємодоповнювальні культурні і природні елементи, маючи у своїй основі орнаментальний національний колорит, що сприяє розвитку етномистецьких традицій у сучасному дизайні. А використання символів-оберегів та певного емоційного колориту в дизайнерській продукції постає особливим

процесом самоідентифікації особистості, що є фундаментом для відродження нашої культури та духовних цінностей, бачення власного місця в глобальному культурно-мистецькому просторі, тим самим виводячи український дизайн на новий, перспективний рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є. Етноренесанси в культурі ХХ ст. та їхні етнодизайнерські виміри / Є. Антонович // Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст; упоряд. Є. А. Антонович, В. П. Титаренко. – Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка. – Кн. 1. – С. 7–11.
2. Афанасьев Ю. Л. Етностили в контексті етнокультурної, національної та глобалізаційної парадигми / Ю. Л. Афанасьев // Мистецтвознавчі записки: зб. наук. пр. – К.: Міленіум, 2011. – Вип. 19. – С. 197–202.
3. Будикіна Є. О. До питання щодо культурних вимірів дизайн-практик та їхнього теоретичного обґрунтування [Електронний ресурс] / Є. О. Будикіна // Культура і сучасність. – 2019. – № 2. – С. 11–15. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.2.2019.190154>
4. Захарчук-Чугай Р. Українська народна вишивка (західні області України) / Р. Захарчук-Чугай – К.: Науковка, 1988. – 192 с.
5. Каганський В. Л. Ландшафт і культура. [Електронний ресурс] / В. Л. Каганський – Режим доступу: <http://ecsocman.hse.ru/data/911/927/1217/014Kaganskij.pdf>
6. Кара-Васильєва Т. В. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках "Великого стилю" / Т. Кара-Васильєва, Зоя Чегусова. – Київ: Либідь, 2005. – 274 с.
7. Кассирер Э. Философия символических форм. Том 1. Язык / Э. Кассирер – М.; СПб.: Университетская книга, 2002. – 272 с.
8. Колісник О. В., Мисак С. В. Символіка орнаменту народної вишивки у графічному дизайні [Електронний ресурс] / О. В. Колісник, С. В. Мисак // Art and Design. – 2018. – № 2. – С. 35–41. – Режим доступу: er.knutt.edu.ua/bitstream/123456789/9625/1/artdes_2018_N2_P035-041.pdf
9. Косів В. Народний орнамент як символ української ідентичності у графічному дизайні УРСР та діаспори 1945–1989 р. [Електронний ресурс] / В. Косів // Народознавчі зошити. – 2018. – № 5 (143). – С. 1298–1307. – Режим доступу: <https://doi.org/10.15407/nz2018.05.1298>
10. Лотман Ю. М. Символ в системі культури / Ю. Лотман // Учен. зап. Тарт. гос. ун-та. – Тарту, 1987. – Вип. 754. – С. 10–21. – (Тр. по знаковым системам; [Т.] 21: Символ в системі культури).

O. D. Rykhlitska, PhD, Associate Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
60, Volodymyrska Street, Kyiv, 01033, Ukraine

O. I. Kosyk, PhD, Associate Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
60, Volodymyrska Street, Kyiv, 01033, Ukraine

ORNAMENTAL MOTIVES OF MODERN DESIGN PRACTICES

The article analyzes modern design practices based on symbolic and ornamental motives of folk art and their modern actualization in ethno-artistic areas, reflecting the relationship of traditional aspects with innovative, symbolic translation of cultural experience in time and space, creating symbolic value images, enhancing emotional environment and creating new narratives. Symbols, as the basis of the existence of the people, reflect the ethno-national aspects of culture, is an opportunity to find yourself at the level of relationship with your people, your nation, traditions.

The appeal to archetypes is a special methodological perspective in which the meaning of the future is created due to the transformation of the past into a symbol. What is relevant in modern Ukrainian realities is that the whole cultural paradigm is being reconsidered and new ways of national identification are being sought. Embroidery is marked by a special color and incredible ornamentation, complex performance technique, which is reflected in the symbols of sociocultural practices, immersing in the depths of traditional norms and values that encourage to feel, assimilate, preserve and transmit.

In modern domestic discourse, design practices are thought of as aimed at transforming the cultural environment into the integrity of cultural and natural components. They serve as a basis for forming an idea of the world and building harmonious relationships with the world. And the use of symbols-amulets and a certain emotional color is a special process of self-identification and the foundation for the revival of national culture and spiritual values, seeing their own place in the global cultural and artistic space. Therefore, the use of ornamental symbols in design practice is the basis for the revival of national culture and spiritual values and the formation of a new promising direction of Ukrainian design. Among the spiritual heritage of Ukraine with its color and incredible ornamentation, complex technique is embroidery, which is reflected in the symbols-codes of modern socio-cultural practices

Key words: symbol, ornament, design, design practice, ethnodesign, folk art, graphic design, landscape design, national identification.

O. D. Рыхлицкая, канд. филос. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
ул. Владимирская, 60, г. Киев, 01033, Украина

O. I. Косик, канд. биол. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
просп. Глушкова, 2, г. Киев, 03022, Украина

ОРНАМЕНТАЛЬНЫЕ МОТИВЫ СОВРЕМЕННЫХ ДИЗАЙН-ПРАКТИК

Проанализированы современные дизайн-практики на основе символично-орнаментальных мотивов народного искусства и их актуализация в направлении этноискусства, отражающая соотношение традиционных аспектов с инновационными и осуществляющая символическую трансляцию культурного опыта во времени и пространстве через создание символически ценностных образов и новых нарративов, усиление эмоциональной среды. Обращение к архетипам – это особый методологический ракурс, в котором благодаря преобразованию прошлого в символ создается смысл будущего, что является актуальным в современных украинских реалиях, ведь переосмысливается вся культурная парадигма и ведется поиск новых путей национальной идентификации.

В современном отечественном дискурсе дизайн-практики мыслятся как имеющие целью преобразовать культурную среду в целостности культурных и природных компонентов, которые выступают основой для формирования представления о мире и построения гармоничных взаимоотношений с миром. А использование символов-оберегов и определенного эмоционального колорита явля-

REFERENCES

1. Antonovich, E. (2015). Etnorenesansi v kul'turi XX st. ta ihni etnodizajners'ki vimiri [Ethno-Renaissance in the culture of the twentieth century and their ethnodesign dimensions]. In *Etnodizajn: Evropejs'kij vektor rozvittu i nacional'nij kontekst*, V 1, (pp. 7–11). Poltava, PNPU im. V. G. Korolenka.
2. Afanas'ev, Ju. L. (2011). Etnostil' u konteksti etnokul'turnoi, nacional'noi ta globalizacijnoi paradigmi [Ethnic style in the context of ethnocultural, national and globalization paradigm]. *Mistectvoznavchi zapiski: zb. nauk. pr.* Kyiv, Milenium, 19, 197–202.
3. Bucikina, E. O. (2019). Do pitannya shhodo kul'turnih vimiriv dizajnpaktik ta ihn'ogo teoretichnogo obruntuvannja [On the question of cultural dimensions of design practices and their theoretical justification]. *Kul'tura i suchasnist'*, № 2, 11–15. Retrieved from <https://doi.org/10.32461/2226-0285.2.2019.190154>
4. Zaharchuk-Chugaj, R. (1988). *Ukrains'ka narodna vishivka (zahidni oblasti Ukraini)* [Ukrainian folk embroidery (western regions of Ukraine)]. Kyiv, Naukova dumka.
5. Kagans'kij, V. L. Landshaft i kul'tura [Landscape and culture]. Retrieved from <http://ecsocman.hse.ru/data/911/927/1217/014Kaganskij.pdf> (In Russian).
6. Kara-Vasil'eva, T. V. (2005). *Dekoratyvne mistectvo Ukraini XX stolittja. U poshukah "Velikogo stilju"* [Decorative art of Ukraine of the XX century. In search of "Great style"]. Kyiv, Libid'.
7. Kassirer, E. (2002). *The Philosophy of Symbolic Forms*. V.1. Language. Moscow, SPb, Universitetskaja kniga (In Russian).
8. Kolisnik, O. V., Misak, S. V. (2018). Simvolika ornamentu narodnoi vishivki u grafichnomu dizajni [Symbols for ornament of folk embroidery in graphic design]. *Art and Design*, № 2, 35–41. Retrieved from http://er.knutt.edu.ua/bitstream/123456789/9625/1/artdes_2018_N2_P035-041.pdf.
9. Kosiv, V. (2018). Narodnij ornament jak simvol ukrains'koj identshnosti u grafichnomu dizajni URSR ta diaspori 1945–1989 r. [Folk ornament as a symbol of Ukrainian identity in the graphic design of the USSR and the diaspora 1945–1989]. *Narodознавчі зошити*. № 5 (143), 1298–1307. Retrieved from <https://doi.org/10.15407/nz2018.05.1298>
10. Lotman, Ju. M. (1987). Simvol v sisteme kul'tury [Symbol in the system of culture]. *Uchen. zap. Tart. gos. un-ta*. Tartu. Vyp. 754, 10–21.

Надійшла до редколегії 23.04.21

тєя процесом самоідентифікації лїчности и фундаментом для возродження національної культури и духовних цєнностей через видєнение собствєнного мєста в глобальному культурно-художєстєвєннєм пространствє, что в дизайнерской практикє воплощєтєся в новєм перспективнєм напрямлєнии дизайна.

Ключєвые слова: символ, орнамент, дизайн, дизайн-практика, етнодизайн, народное искусство, графический дизайн, ландшафтный дизайн, национальная идентификация.

Додатки

Рис. 1. Brun'ka (Ю. Гуцуляк)

Рис. 2. Колекція меблів "Українські візерунки" (Я. Галан)

Рис. 3. М'які меблі в етнічному стилі (М. Серветник)

Рис. 4. Колекція "Faina" (В. Якуш)

Рис. 5 а. "За синім океаном" (А. Салабай)

Рис. 5 б. Плакат "Пробудися, відродися, рідна ниво". Київ, 1989 (Ф. Глушук)

Рис. 6. Партер у Ботанічному саду

Рис. 7. Фрагмент розподільчого партеру пл. Перемоги (2018)

Рис. 8 а. Композиція у парку Т. Шевченка

Рис. 8 б. Партер у парку

Рис. 9. Орнамент Київської Русі (Наводницький парк м. Київ)

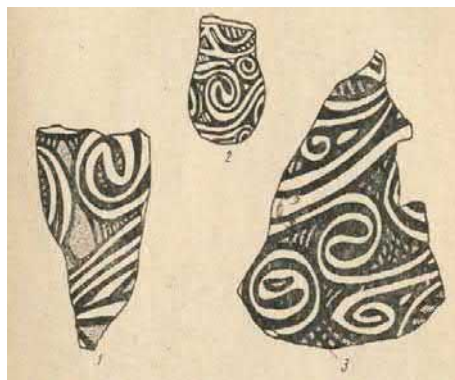

Рис. 10. Партери на Печерську (Київ) за мотивами Трипілля та кераміка з поліхромним (у три фарби – червона, чорна і біла) орнаментом, узята за основу візерунка

Рис. 11. Панно біля Кирилівської церкви та фрагмент орнаменту

Рис. 12. Квіткові панно з орнаментальними мотивами та візерунками 1956–1980 рр.

Рис. 13. Квітковий годинник 2010 р. м.Київ

Рис. 14. Фрески та квітова композиція